

Рецензія на книгу Н. Т. Райта*)

«АПОСТОЛ ПАВЕЛ И ВЕРНОСТЬ БОГА. ТОМ I»

Читаючи про Павла і Павла в його ж посланнях, що складають значну частину Нового Завіту, можна побачити, що він один із тих, хто найглибше зрозумів Месію і це не просто збіг обставин. Запорука глибокого розуміння і пізнання захована у вірності Бога, яку в новій перспективі зрозумів Павло. Саме про це книга Н.Т. Райта «Апостол Павел и верность Бога. Том I», яку запропонувало видавництво «Коллоквиум» в 2015 році. Вона є четвертою книгою в серії «Джерела християнства і питання про Бога». Перші три присвячені Ісусу та пошуку нових перспектив в історії та богослов'ї Нового Завіту. Четверта книга досліджує світогляд та богослов'я Павла і є першим томом, в дослідженні апостола. Другий і третій томи, в процесі підготовки до друку.

Сьогодні єпископ та професор Нового Завіту в Оксфордському та Кембриджському університетах, а також в Сент-Ендрюському університеті, Ніколас Томас Райт є одним із провідних бібліїстів. Автор великої кількості наукових і популярних публікацій. Велика кількість його робіт вже перекладено російською мовою, що говорить про популярність та інтерес до професора Райта серед російськомовних богословів, пасторів та тих, хто зацікавлений в глибокому дослідженні Писань Нового Завіту.

Основну позицію Н.Т. Райта стосовно методології вивчення Писання і його тлумачення можна висловити його ж фразою, яка є достатньо відома і популярна в колах дослідників Нового Завіту: «Занадто довго ми дивилися на Писання як люди 19-го століття і ставили собі питання 16-го століття. Прийшов час побачити його очима перших християн і поставити питання, актуальні для нашого часу»^[1]

В самій книзі, «Апостол Павел и верность Бога. Том I», Н. Т. Райт пропонує детальне дослідження, культурного, політичного, соціального і філософського контекстів греко-римського та іудейського світів Павла, щоб показати їх вплив на світогляд і його богослов'я в контексті сучасних дискусій, що стосуються пошуку Павла. Запропонований том, складається з двох частин. В першій частині автор звертає увагу на багатогранний світ, що оточував Павла і яким чином він дотикався до греко-римського світу взагалі. Показуються соціальні, релігійні та культурні чинники, що формували світогляд і богослов'я апостола. Велика увага приділяється іудейському контексту і зокрема фарисеям. Враховуючи специфіку дослідження, автор не оминув світ грецької філософії. Також представлена реліг-

*) Н.Т. Райт. Апостол Павел и верность Бога. Том I. – Черкасы: Коллоквиум, 2015. – 774 с.

[1] Wright, N. T. God's Plan and Paul's Vision. – p.37 [Електронний ресурс]: Режим доступу: <<http://intotheexpectation.blogspot.com/2013/05/nt-wrights-justification.html>>. – Переглянуто, квітень 2017.

ійна картина світу, в якому перебував апостол. Приділяється велика увага політичному впливу Римської імперії. Перша частина буде корисна тим, хто хоче зрозуміти й проникнути в контекст не тільки, що стосується Павла, а взагалі всього світу Нового Завіту. Перша частина являє собою певний фундамент в дослідженні апостола Павла.

В другій частині велика увага приділяється категоріям, якими мислив апостол. Тобто, яким чином Павло реалізував свій апостольський потенціал, враховуючи весь вплив змішаного оточення зі своїми символами, світоглядами й ідеологіями. Дана частина книги є певною кульмінацією першого етапу дослідження Н.Т. Райтом апостола Павла. Вона, скоріш всього є рефлексією стосовно історичних фактів, іудейської апокаліптики й Євангельської перспективи всієї історії людства.

Дуже цікавими і корисними є другий і сьомий розділи книги: «Верность Бога Израиля» та «Интрига, замысел и мировоззрение в историях». В них і є головне послання, яке на думку рецензента, хотів запропонувати професор Райт своїм читачам. Про що частково піде мова далі.

Павло представлений іудейським мислителем, який до іудейського контексту відноситься відмінно від його ж сучасників. Він зрозумів істинний сенс іудаїзму, який підчас радикально відрізнявся від уявлень іудохристиян. Старозавітні цінності (обрізання, закон, чиста і нечиста їжа) для нього втрачають свій колишній авторитет, як такі, що не відповідають новій месіанській епосі і новому месіанському виклику. Залишається цінним лише віра в Єдиного Бога, вибраність для особливої місії і переосмислена есхатологія в світлі нових істини про Ме-

сію . Н.Т. Райт навмисно використовує замість «Христос», термін «Месія», в інших книгах використовує «Цар», що є цілком справедливим, в контексті месіанських очікувань першого століття. Павло створив те, що можна, в силу всіх міркувань, назвати християнським богослов'ям. Воно ґрунтується на іудейських уявленнях, явленні Месії і новій цілі – упорядкування життя нового народу.

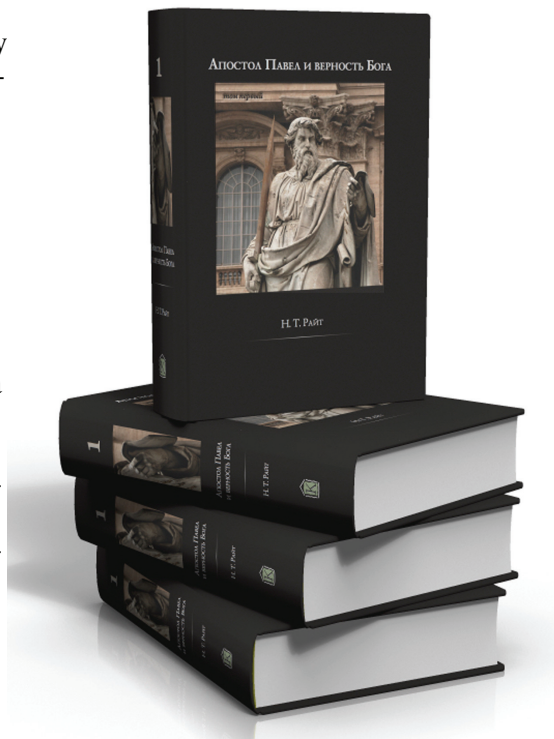
Методологію написання книги визначає сам автор і представляє її в контексті дискусії зі своїми опонентами (зокрема з відомим бібліїстом Р. Хейзом). Н.Т. Райт вказує, що метод аргументації, в цілому можна назвати «критичним реалізмом», що складається не просто із зборів фактів, але із намаганням зрозуміти їх шляхом побудови гіпотез, а згодом перевірити їх існуючими свідченнями. Іншими словами, прийти до висновку, який приведе до найкращого пояснення наявних фактів. Також варто відмітити, що досліджувати тексти Павла, на думку Райта, необхідно в хронологічному порядку їх написання і тільки після цього зробити спробу скласти в єдину і цілу картину, шляхом співставлення різних текстів, котрі були написані в різний час. Тому, головне завдання дослідника Павла і його богослов'я – навчитися тлумачити одне послання іншим, приймаючи до уваги хід думок в кожному із них.

Для кращого усвідомлення інформації та досліджень, запропонованих професором Райтом, в даній роботі, необхідно ознайомитися з попередніми його роботами (як мінімум з книгою «Что на самом деле сказал апостол Павел» і «Новый Завет и народ Божий»). В самому тексті автор часто посилається і використовує свої дослідження опубліковані раніше. Це можна розцінювати двояко. Для тих,

хто мало відомий з його роботами це звичайно велике надбання. Але у тих, хто вже знайомий, може склестися думка, що автор «лле воду». Але навряд чи на пострадянському просторі знайдеться велика кількість дослідників, що детально знайомі з усіма публікаціями професора Райта. Тому, така побудова книги для російськомовного читача, є дуже зручною і компактною.

Досить цікавою є нова перспектива Н.Т. Райта в тлумаченні послання Павла до Филип'ян. Він порівнює послання з листом римського сенатора Плінія Молодшого до свого друга Сабініана. Показуючи істинне служіння, алюзію (натяк) на хрест примирення і вірність, що притаманно іудаїзму часів Павла, як виклик давньому поганському світу, в тому сенсі, що Бог, на відміну греко-римському уявленню про богів, є вірним. Вірність ця полягає у відданості й відповідальності за учнів, подібно як це показав Христос і Павло по відношенню Онисима. Бо саме в Месії для Павла все набуло зовсім іншого сенсу: Бог, світ, Його народ, майбутнє, все набуває зовсім іншого змісту, в новій перспективі вірності Бога. І саме це сприйняття і пізнання Бога вступає в конфлікт з греко-римським світом. Бог, Якого показав Христос і як Його зрозумів та представляв Павло, було не зрозумілим, як іудеям так і поганам.

Богослов'я Павла не можливо звести до однієї системи ідей, хоч воно і несе собою велику кількість ідей взаємопов'язаних з собою. Важливо зазначити, що світогляд і богослов'я напряду впливають на етику, «поведінку» нового народу Божого. Проблема в тому, що між способом мислення Павла, його богослов'ям є велика герменевтична прірва, яка розділяє сучасних

християн і Павла в його контексті. Лише дослідивши світогляд апостола та зрозумівши категорії, якими він мислив, тільки тоді можна зрозуміти як втілити запропоновані ним ідеї. Адже вони дієві, під час радикальні і ґрунтуються на рефлексії нових месіанських об'явлень.

Головне гасло як іудеїв, так і фарисеїв, яким автор приділяє значну увагу, є наступним: «Держись верности Божьей, ободришься и действуй». Адже, кожен з них розумів, що гарантом всього є Божа вірність до вибраного народу, і останнього по відношенню до Яхве. Геніальність Павла в тому, що він об'єднав «богослов'я як завдання» с іудейським «богослов'ям, як набором уявлень», представляючи в новому і радикальному світлі. І при цьому Павло стверджував, що нова богословська позиція збудована та укорінена на глибокому усвідомленні іудаїзма, хоч і виходить за рамки останнього. Голов-

на суть преображення полягала не тільки в богослов'ї, а в трансформації всього життя. Особливо це стосується питання єдності та складу народу Божого, що видно в контексті Послання до Галатів. Через виправдання вірою новий народ належить Месії, тобто є спадщиною Авраама. Вірність Бога і проявляється в тому, що кожен: іудей і язичник, чоловік і жінка, раб і вільний, кожен, хто належить Месії на тих розповсюджуються всі обітниці, які Бог дав Аврааму: «В тобі благословляться всі племена землі».

Н.Т. Райт приділяє досить велику увагу перебуванню Павла «в Месії», що означає бути єдиним з Богом, вмерти для Закону, розп'явитися з Ним і жити не своїм життям, а життям Месії, що для іудея того часу, було солодкою мрією, а для нового народу – реальністю.

Підводячи підсумки всього дослідження, Н.Т. Райт, задає свої, традиційні питання, які час від часу лунали й у самій книзі. Перше питання: «Хто ми?» - відповідь проста, ті хто «в Месії», насіння Авраама, тобто, народ Божий. Друге – «Де ми?» - в світі над яким вже царює Господь, сили зла переможені, де Його народ сіяє в темряві, де вони живі храми, які проголошують есхатологічну владу Бога над всесвітом. Третє – «Що не так?» Хоч Царювання Месії вже існує, але воно виражається ще не в повній мірі. Смерть хоч і переможена воскресінням, але ще має владу. Йде війна, яка вимагає боротьби. Далі «в чому рішення проблеми?» - взяти повну Божу зброю (Еф 6). І йти розповсюджуючи звістку про Царство Месії, виконуючи Велике доручення й очікуючи славного приходу й остаточної перемоги над злом. І останнє – «Який

зараз час?», час, про який можна сказати: «вже зараз» і «ще ні». Час великої перемоги над гріхом та смертю, а також останні дні великих Божих діянь, що були розпочаті Христом, які і Ним будуть завершені.

Книга «Апостол Павел и верность Бога» є всеохоплюючим тлумаченням передумов формування світогляду та богослов'я Павла. Тлумаченням Павла, який ніколи не переставав бути іудеєм, котрий мав особливе призначення, яке полягало в примиренні й підкоренні народів істині. Де кожен, хто «в Месії» стає новим народ, де реалізуються всі обітниці дані Богом Аврааму і запорукою їх виконання є вірність Бога. Самою найбільшою особливістю є саме всеохоплючість, систематизація і глибина дослідження. Важко вказувати на слабкі сторони книги, особливо, коли вона, в певному розумінні є фундаментальна в пошуках Павла. Читаючи книги Н.Т. Райта, зокрема і «Апостол Павел и верность Бога. Том I» складається враження, що є безапеляційним. Не залишає альтернативи, інколи здається, що дослідницькі здобутки, представлені автором, видаються, як істина останньої інстанції. Також спостерігається в деяких моментах певна розмитість, не зважаючи на заяву автора, конкретно і послідовно представити ту чи іншу ідею. Останнє по відношенню всього тексту є більш винятком, ніж правилом.

Книга рекомендується тим, хто хоче познайомитися з найсвіжішою перспективою пошуку Павла і з основними дискусіями які пов'язані з його богословською позицією. Для пасторів, проповідників, та студентів, для всіх думаючих і втілюючих ідеї Апостола Павла в практичному служінні.

Підготувил Виталий Станкевич